

גליון # 11

וועד למען קדושת השבת

ארגון מוקדש לעורר על קדושת השבת, שעל ידי שמירת השבת נזכה לביאת המשיח, כדאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין. (שבת קי"ח ע"ב), בב"א
חודש אב תש"נ לפ"ק

לי אחד מתלמידי, שהיה בעלזס, והיו יושבים בשבת במסיבה וחם להם, ולקחו החלונות מתוך ציר שלהם והסירו משם, ותלמידי מחה וצחקו עליו, והוא איסור גמור איסור בנין וסתירה, ולכך חובה ללמוד הלכות שבת ויום טוב, ושמירת שבת מקרבת הגאולה:

ואמרו במדרש, כפויי טובה בניי, אני אמרתי למענכם שלחתי בבלה, ואתם אמרתם קרא עלי מועד לשבור בחורי, והוא תמוה. אבל יובן במה שכבר מקדם בדרוש חנוכת בית הכנסת אמרתי קושיא זו להריטב"א ז"ל [יומא נ"ד ע"ב] במה שנכנסו גוים לקדש הקדשים ומצאו כרובים מעורים זה בזה וכו', דהא בזמן שאין עושים רצונו של מקום, אין פניהם איש אל אחיו, וכבר תרצתי אז, אבל כעת יובן בדרך אחרת:

כי ידוע מה שכתוב במדרש [עיין בזוהר ח"ב קע"ט] **לעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות ימיים טובים**, אפילו בשבת של חול, ובהך אפילו בשבת של חול רבו בו פירושים, ואין דבר יוצא מידי פשוטו, כי כל מועדים נקראים שבת כנודע, וכוונת המדרש אפילו יום טוב שני של גליות שהוא באמת חול דבקיאי אן בקביעא דירחא ואמרו [ביצה ו' ע"ב] לגבי מת כחול שוויניהו רבנן, ומ"מ לא זזה שכינה, ומבואר בירושלמי דתענית [פ"ד ה"ה] בחורבן בית ראשון היה חורבן הבית באחד באב, כי בט' תמוז הובקעה העיר, וכ"א יום מקל שקד הוא א' באב, וידוע בגמרא דעירובין [דף י"א ע"ב] כי ט' אב היה ביום א', אם כן ראש חדש אב היה בשבת, והיתה אז השכינה שורה בנו, ושפיר מצאו פניהם איש אל אחיו ואתי שפיר.

אך הטעם באמת **למה סיבב הקדוש ברוך הוא שיחרב בשבת, ולא היתה מגינה שבת לבל יחרב בה**, הטעם שהוא לטובת ישראל, כי למענכם שלחתי בבלה, כי השכינה הולכת עם ישראל להגן בעדם כאם המרחפת על הבנים, ולולי כן חס ושלום כבר גוענו ואבדנו, ולכך מבואר בזוהר [ח"א דף קמ"ט]. שנגלה המרכבה ליחזקאל לנחם לישראל, כי חשבו שאין השכינה אתם בגולה, ואם כן חס ושלום

הבית המקדש

נחרב בשבת על

שלא שמרו בני

ישראל את

השבת

בספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש יג (המשך): ... וכשאתם עוסקים בתורה, יהיה עסקיכם לשם שמים לא לפלפול ויוהרא, רק ללמוד לשמור ולעשות, **כל איש ישראל אשר איננו בקי בהלכות שבת מרישא לסיפא, לא יכונה אצלי בכלל איש השלם, אוי ווי, איך מצפים ומייחלים לגאולה, ואלמלי שמרו ישראל שתי שבתות היו נגאלים [שבת קי"ח ע"ב], והגאולה תלויה בשמירת שבת, ואנחנו בעונותינו הרבים עוברים בחסרון ידיעה על רוב איסורי דאורייתא ודרבנן, ההולך בדרך ורוח נושבת ורוקק ברוח ורוח נושאת הרוק, עובר משום זורה, כדומה כהנה וכהנה איסורים רבים, וסיפר**

לקשר שכינה, וזהו ויתר ממקומו, כי הלב שחושב לתואר מעלה למקום, קפץ וראה ששקר חשב, ולכן בכל מקום שמשמרים שבת כראוי, יש קדושת מקדש ושריית שכינה, ולכן מאוד יש ליזהר בשבת בעסקיו ודבריו ועניו, כעומד לפני ה' ועיני ה' תמיד בו:

הנה טעם ופירוש על ששחקו גוים [איכה א', ז] ופרש ידו על כל מחמדיה. הענין הוא כך, כי כבר נודע כי לפי המזל חס ושלוש יש לנו כליון, כי המזל מורה שאברהם אינו מוליד, רק אנו למעלה מהמזל, והנה כל מעשי עכו"ם בטלמסאות הוא כך, שעושים צורת זכר ונקבה בדבוק, והוא מורה על חמה ולבנה, ומקטרים ומנסכים, והוא לשיטתם לחכמת הקסם להוריד שפע, כי יושבים תחת המזל, הנה המה היו תמיד יודעים כי אין לנו עסק עם מזלות, כי אין מזל לישראל, ולכך חשבו אף כי לפי מערכות השמים רעה נגד פנינו, מ"מ אנו למעלה מזה, ובבואם לקדש הקדשים ומצאו כרובים מעורים, שהוא זכר ונקבה בדיבוק, חשבוהו למיני טלמסאות והוא לחמה ולבנה, ואם כן ראו שישראל ג"כ צריכים לכך, חשבו שהם ג"כ תחת המזל, וע"פ חכמת כוכבים רעה נגד פניהם חס ושלוש, אם כן שחקו ויאמרו זה היום שקוינו בלענוהו, כי משמים נלחמו בעדם כוכבים ממסילותם:

וזהו ג"כ שעמון ומואב שמחו בזה, כי עיקר עוונם היה בשכירת בלעם ובלק וקסמים בידם, כי בן נח מצווה על כישוף, וזה היה ענין בלעם, כי מה בכך שידע רגע אשר יכעס ה', וכי בשביל כך חס ושלוש יהיה השם בעת אפו עושה דבר נגד הדין וישמע בקול מתועב כזה, וכי בן אדם הוא חס ושלוש לקבל בעת כעס לשון הרע, ויקטול בלי חקור הדין היטב, הלא הוא שופט צדק ודין אמת צדיק וישר תמים פעלו, אבל כל עסקיו לקסום קסם, כדכתיב [במדבר כ"ב, ז] וקסמים בידם, רק אין הקסמים מצליחים, רק ברגע כשה' כועס אז נוטלים סטרא אחרא שפע, ואז יש לסטרא אחרא יותר כח בקסמים, ואז מצליחים ביותר, וזו היתה מעלת בלעם, כי בלק היה יותר בקי בחכמת הקסם לעשות טלמסאות בקטורת ועבודות כנ"ל, רק כל חכמת בלעם היתה לכוון השעה והעת אשר זועם ה', ואז הקסם מצליח והכל היה בכישוף, ולכך ריחק ה' אותם הואיל והלכו בקסם, ובן נח מצווה על כך, ודור הפלגה שנענשו, היה הכל הואיל שהלכו אחר קסם:

ולכך כאשר ראו כרובים, חשבו שהוא גם כן ממין הקסם, ואם כן מה חטאו בקסם, הלא ישראל ג"כ עושים כך, ולכך אמר [איכה א'. י] עמים אשר לא יבואו בקהל לך פרשו ידם על מחמדיה - כרובים לסובב בשקר כהנ"ל, ובזה שלמדו, הואיל ועושים טלמסאות חשבו כי אין חס ושלוש שריד לישראל, כי מזלות נלחמו נגד ישראל, והכרובים היו צפונים וטמונים בתוך קדש הקדשים, והגוים הוציאו: וזהו מאמר אסף [תהלים פ"ג, ה] על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך, היינו

אבדה תקויתנו, ויחזקאל נחמם שראה המרכבה בנהר כבר, ולאות כי השכינה עמהם, לכך לולא שהשכינה היתה בלאו הכי שורה בישראל בעת החורבן ביום שבת קדש, היה קשה לשכינה לדבק בישראל אחר סלוקה למעלה ברום גבוה, אבל הואיל בלאו הכי שבת היתה למטה שורה עליהם, וכשנחרב הבית לא זזה מאתם, כאם אשר בניה תנחם, והלכה בגולה אתם, ואם בגולה צריכה להיות השכינה אתנו לבל יכלו אותנו הצרים, מכ"ש ביום חרון אף ה' ביום זעם ביום החורבן, לולי שהשכינה היתה אז שורה בישראל עבור קדושת שבת, כבר פגעו בישראל לבל ייהיה חס ושלוש שריד באהלי יעקב, וזהו סיבת החורבן בשבת:

ובזה יובנו דברי המדרש, כי כבר נודע כי שבת אלה מועדי ה' וכו', ולכך כנסת ישראל מתרעמת, קרא עלי מועד לשבור בחורי, והיינו כי בשבת קדש נחרב הבית, ולמה לא הגנה זכות שבת, והקדוש ברוך הוא משיב, כפויי טובה אתם, זהו לטובתכם, אני אמרתי למענכם שלחתי בבלה, והיה לכם לדעת כי מזה הטעם נחרב בשבת, וזוהיא תקנתכם ואתי שפיר:

כמה יש לנו לכבד השבת, כי זוהיא שמגינה בעדינו ושכינה אז לנגדנו

ראו כמה יש לנו לכבד השבת, כי זוהיא שמגינה בעדינו ושכינה אז לנגדנו, ובאור אלהים חיים אנו הולכים, לכן צריך שמירה ביותר ביום השבת בכל דברים כעומד לפני שכינה, ומי לא יירא ולא יחת, ובכל מקום יש קדושת המקדש, כנזכר באיוב, לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו, ודרשו במדרש [ילק"ש רמז תתקכ"א] אין ויתר אלא קפיצה, בני אהרן ועוזיהו נכנסו להקטיר מתו ונצטרעו, טיטוס נכנס בשלום ויצא בשלום, והמכוון בזה כי רבים מייחסים שלימות למקום, כמו עוד היום אומות אומרים סגולת המקום להשמיע תפלה שם, כמו שסגולת המקום להצמיח פרי זה, מה שאין כן מקום אחר, כן סגולת מקום זה להשמיע תפלה ולעבוד עבודה יותר משאר מקומות:

אמנם האמת אף כי מעלת מקום הכנה לכך, העיקר במעשה האדם לקשור שם השריית שכינה, ואמרו חז"ל [תענית כ"א ע"ב] לא המקום מכבד האדם, כל זמן שהשכינה היתה בהר נאמר צאן ובקר אל ירעו, ואח"כ הותרו, וכן מורה קדושת המקדש, כל זמן שהשכינה שם כשהיו נכנסים נדב ואביהו ועוזיהו היו נזוקים, ובהסתלקות השכינה, טיטוס ושאר צוררים נכנסים ויוצאים, כי סר צל השכינה משם, לבל יהיה אור שכינה זורח ומבהיק, וזהו כוונת המדרש, ויתר אין ויתר אלא קפיצה, פירוש שהלב קופץ ממקומו, כי מתחלה הלב חשב שהכל תלוי בקדושת ומעלת המקום, אבל כעת הלב קופץ מזה, דהיינו מן המקום, כי אין עיקר תלוי במקום, כי אין מקום מכבד כנ"ל, והראיה כי נדב ואביהו ועוזיהו נענשו בכניסתם, וטיטוס יצא בשלום, שמע מינה דאין מעלה במקום גרידא כי אם הכל בעשיה לשמה

לא יגדל כאבו ועצבו כל כך, וכבר ידוע כי יותר שמתגבר יסוד מים בראש, יותר הוא סכל טיפש, ואפילו בהמות שראשם מים, שוטים ומשתגעים כנודע:

ולכך הנביא לרוב צערו עלי ישראל, אמר מי יתן ראשי מים, היינו שיהיה בלי דעת להרגיש השבר, ותקנה שניה, עיני מקור נזלים לבכות תמיד, תקון שלישי, מי יתנני במדבר מלון אורחים, להרחיק נדוד ממקום מקדש וארץ ישראל, אולי ישכח כמה שברו וצערו, אבל כבר אמרו [מדרש איכה פ"ד, יד] חורבן בית המקדש היה טוב לישראל, ששפך חמתו על עצים ואבנים ונמחלו על ידי כך עונות ישראל, כדדרשין תם עונך בת ציון, אבל עיקר היגון על הגלות המרה הזו:

על זה היה דוה לבנו וכו' על הר ציון ששם שועלים הלכו בו

ואמרינן במדרש [איכ"ר ה'יז] על זה היה דוה לבנו וכו' על הר ציון ששם שועלים הלכו בו, האשה שפירשה מבעלה איזה ימים, נאמר [ויקרא ט"ו, לג] הדוה בנדתה, אנו שפורשים זה כמה שנים על אחת כמה וכמה, יש להבין ק"ו, בעו"ה הכל יודעים זה וגזירה שוה לכל נפש לשלול שלימות חיינו בגלות הארוכה, ולא נשאר בנו שום תואר, והנביא המשילנו [יחזקאל ל"ז, ג] התחיינה העצמות היבשות. אבל באמת באנו ליישב פשוטו של מקרא, דלמה אמר בשביל כך דוה לבנו בשביל ששועלים הולכים בבית, ולא טעם אחר שבעו"ה עם ה' להרג ולביזה ועת צרה היא ליעקב מיום ליום, אבל להבין, אם נדה נקראת דוה היותה מופרשת מבעלה, הלא זבה יותר מופרשת דצריכה שבעה נקיים. אבל כבר אמרו חכמי מדינות, אם המלך יגרש אחד מחצרו לא יגרשו תיכף לעולמים, כי אז יצר לו וימות, רק יגרשוהו לזמן, ואם כן לא תמוש תקותו, שהוא בעומד וחוזר, ולאט לאט מורגל בגרושיו, ואם אח"כ יתוודע לו שהוא מובדל לזמן מרובה, כבר מורגל טבעו, והנה זבה ברואה פעם אחת, שומרת יום כנגד יום, ואין דוה כל כך, כי מצפה מחר תהיה טהורה לבעלה, וכשרואה למחר, עדיין מצפה למחר לא תראה ותהיה טהורה, ואם תראה ביום ג', כבר מורגלת לישב בדד מבעלה, ולכך אין כאן דוה, מה שאין כן נדה, תיכף ברואה טפה כחרדל צריכה לישב ז' ימים מובדלת מבעלה, היא דוה ומצטערת, שתיכף יודעת שהיא מובדלת:

וזו הטעם שהסתיר ה' קץ הגלות המרה הזו, דאילו היה נודע, אם כן היו ישראל באותו זמן דווים מאוד שיהיו זמן רב בגלות, ולא יוכלו לסבול הצער, אבל כיון שהוא נסתר, חושבים כל עת צרה בעו"ה שהוא עקבתא דמשיחא, ובזמן ר' עקיבא שהיה מעט אחר החורבן, קוה על משיח וטעה בבן כוזיבא, ובזוהר מבואר דלכך היו בבבל נביאים, כי השכינה לא זזה בחורבן בית ראשון מן הבית הואיל והיה הגלות על זמן מועט, מה

כרובים, שהיו צפונים בהסתר מקום סתר, ישיתו עצה עליהם, ויאמרו הנה ככל המון גוים בית ישראל, עובדים לצבא השמים, ואם כן כלה ונחרצה משפטם כי המזל למולם, לכך אמר [שם פסוק ה'] לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, כי כל עבודתם למזל כמונו, והמזל לוחם נגדם ואתי שפיר:

אבל יש עוד פירוש בזה. ונקדים להבין במה דדרשו [חגיגה ה' ע"ב] על פסוק [ירמ' י"ג, יז] ואם לא תשמעוהו במסתרים תבכה נפשי, מהו במסתרים, מקום יש לקב"ה ושמו מסתרים, ומי איכא בכיה קמיה קב"ה, והאמר רב פפא אין עצבות לפני קב"ה, דכתיב עוז וחדוה במקומו, ומשני כאן בבתי גואי, כאן בבתי בראי, ופריך בבתי בראי לאו הכתיב ויקרא ה' צבאות לבכי וכו', שאני בית המקדש דאפילו מלאכי שרת מר יבכיון עכ"ל. יש להבין, דהא קרא מדבר בנביא שמזהיר העם, ואמר שאם לא ישמעו לו יבכה נפשו במסתרים, ומה ענין זה להקדוש ברוך הוא, ועוד מה שאל מהו מסתרים, מה קושיא, מקום סתר שמה לבל יכירו ברואיו בעצבונו, וגם יש להבין החילוק בין בתי גואי לבראי, ומה הם, ועוד הא כבר אמר שבמקום הנקרא מסתרים בוכה, וכאן אמר בכל בתי גואי, והא אמר רק במסתרים בוכה, ומה ענין קושיא זו לר"פ, הא מקרא מלא עוז וחדוה במקומו, ויתר דברי תימא מבוארים בעצמם, ואין צריכים לשאלה כלל:

אבל יובן, די ש להבין במה דקאמר הנביא אם לא תשמעו במסתרים תבכה נפשי, כי לא בכה אלא פומבי, הלא אמר [ירמ' ח', כג] מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה וכו' ומי יתנני במדבר מלון אורחים. והענין הוא כך, כי להסיר הצער הגדול, אחד הוא, מי שאין דעתו שלימה לא ירגיש בצער, ולכך אנחנו בעו"ה איננו מרגישים כ"כ חורבן בית המקדש לחסרון דעתינו, ואין שוטה מרגיש, יוסיף דעת יוסיף מכאוב, ואילו אנחנו היינו משיגים העדר שלמותינו ואובדן תפארתינו בחורבן בית המקדש, לא היה ערב לנו לאכול ולשתות, כי אם להתפלש בעפר, גם בכיה יש נייחא במקצת לעצבים, ולכך צוותה התורה ליפת תואר [דברים כ"א, יג] ובכתה אביה ואמה, וכתב הרמב"ן [ד"ה וטעם האבילות] כי יש לעצבים נייחא בבכי:

והוא כי ד' מדות באדם כידוע, הם בנוים על ד' יסודות, ואם יש לא' מותרות תקלקל הגוף אם לא ידחנו, ומותרות לבנה שהיא יסוד מים, בפה ברוק, ומותרות ירוקה שהיא רוח, באוזן בצואת אוזן הוא, ומותרות אדומה שהיא אש, בחוטם, ולפעמים כאשר תגבר הרבה יזוב דם מנחיריו, ומרה שחורה שהיא יסוד עפר, היא המולדת בטבע עצבון, וכאשר תגבר יצא אדם חס ושלום מדעתו, והרופאים קראו מעלאנקאל"י, ומותרות ילך בעינים, ולכך לאחר הבכי אשר מותרות מרה שחורה נדחות, יש לעצבון נייחא, כי מרה שחורה דוחה המותרות, ותקנה גדולה היא לצער ועצבון, לרחוק נדוד מן המקום שקרה לו העצב, וכאשר לא יהיה נגד עיניו,

שאינן כן בחורבן שני שהוא לזמן רב, נסתלקה השכינה מכל וכל:

והנה הליכת שועלים בבית מורה שנסתלקה השכינה, כי בעוד שהשכינה שם, מגור להיות לילך שם כנודע, ולפי זה מהליכת שועלים הוא אות שנסתלקה שכינה וזו אות בעו"ה על אריכות הקץ. וזה שאמר הפסוק, על זה דוה לבנו שועלים הלכו בו, דמורה על אריכות הגלות, לכך דוה לבנו. וזה שאמר ר"ג, אשה שפרשה מבעלה נקראת דוה בנדתה, ולמה לא זבה, וצ"ל דלזבה יש תוחלת ותקוה מיום ליום ואינה דוה כנ"ל, אף זו, אילו לא הלכו שועלים לא היה דוה לבנו, מה שאין כן עכשיו כנ"ל, וזה [איכה א', ח] חטא חטאה ירושלים על כן לנדה היתה ואתי שפיר. והנה לפי מה שכתוב, הטעם שנותר הקץ לבל יכאב לב העם, ואם כן המבין יבין סתירת הקץ היותו לזמן מרובה וארוך, וזה שאמר הנביא במסתרים, שהקץ הוא נסתר, זהו ראייה שיהיה ארוך, ועל זה תבכה נפשי:

אמנם יש עוד טעם על סתירת הקץ, ופירוש על מה שאמרו נסנהדרין צ"ט. מאי יום נקם בלבי, אר"י ללבי גיליתי לאבריי לא גיליתי, ופירש"י שלא הוצאתי דבר מפי שהיו אבריו יכולים לשמוע, אבל בלבי היה טמון הדבר. [לבי לפומי לא גליא, ללבי גליתי לפומי לא גליתי, והוא דאילו ישראל עושין תשובה נגאלין מיד, ובאמת הקדוש ברוך הוא יודע כי יעברו ימים רבים ולא ישובו, אמנם כבר נודע [נדה טז ע"ב] כי צדיק ורשע לא קאמר, דהבחירה ביד איש, והקשו תוספות [ד"ה הכל] האריך אמר חזקיה חזאי דנפקי מנאי בנין דלא מעלי, והתירוץ הוא דכביכול מפיו אינו יוצא שיהיה זה צדיק או רשע, דאם כן הוי גזרה ואבדה הבחירה, אבל במחשבתו חקוק וגלוי, אם יכשר או יפסל, כי הלא יודע עתידות, והחכמים ברוח הקדש משיגים מחשבת הבורא ב"ה, ולכך על תרגום בראשית מפרש במחשבתו, ובחד תרגום בסוכלתנא, כי החכמה היא המחשבה, וחכמים משיגים מחשבת ה' והוא רוח הקדש באמת ומדרגת נשמתם, ולכך חכם עדיף מנביא [ב"ב י"ב], כי החכם מדבק נשמתו במחשבת ה' ומשיג יותר ממה שהנביא שומע מה שה' מוציא מפיו כביכול, ואפילו בשר ודם יש דברים בלבו מה שאינו מוציא מפיו, ומכ"ש בקב"ה, ולכך החכם שמשגי במחשבתו הבורא, יותר גדול מנביא שהוא מלשון ניב שפתים, ולכך דניאל עדיף מינייהו, דאינהו נביאים, והוא ברוח הקדש משיג יותר בחינת חכם, ולכך חזקיה השיג במחשבת רוח הקדש:

והנה הקדוש ברוך הוא אם יאמר הקץ לזמן מוגבל, אם כן מורה שהדורות לפניו לא היו זכאין, וצדיק ורשע לא קאמר, לכך אי אפשר לומר הקץ, אבל אנשים שחכמתם משיגה במחשבת אלהים, המה יודעים זמנו, וזהו לבי לפומי לא גלאי, דצדיק ורשע לא קאמר, אבל לבי מקום מחשבה גלוי גלאי זמן הקץ כנ"ל, ולכך דניאל עדיף מינייהו שהשיג במחשבה, ולכך השיג הקץ כנודע:

ובזה יובן דברי הגמרא דקאמרינן דנביא אמר במסתרים תבכה נפשי, היינו על קץ שהוא מסתרים, ועל זה קשה הא אדרבא זה לטובת ישראל, ולכך נסתר הקץ דכל יומא זמנא הוא אם ישובו והיה עת גאולה, וליכא למימר דידע שלא ישובו ויאריך הגלות מאד, הלא זה אי אפשר, דהא צדיק ורשע לא קאמר, ועל זה משני, דנביא השיג בחכמתו ברוח הקדש מחשבת המקום, ובעו"ה לא ישובו מיד ויאריך הקץ ולכך בכה, וזה שאמר מקום יש לקב"ה ושמו מסתרים, והיינו מקום מחשבת אל שהוא כנוי ללב, וכן בכנוי מסתרים שהוא תכלית הסתר, ועל זה הקשה הגמרא, איך אפשר לנביא שיהיה מלא בכי ועצבון להשיג מסתרי אל, והלא צריך שמחה גדולה, כאמרם [שבת ל ע"ב] אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, כי אז יתדבק שכלו בשכל הפועל מעלה מעלה, עד הדבקו בשכל נבדל, וזהו מאמר רב פפא אין עצבות לפני מקום, אין הכוונה על הקדוש ברוך הוא שהוא נבדל מכל תוארי גשם, רק העומדים לפניו לשמשו ולהשיג שפע אצילותו אין בהם עצבות, כי אי אפשר להשיג ברוח הקדש מבלי שמחה, וזהו עוז וחדוה במקומו, הרצון להשיג מקומו של עולם צריך עוז וחדוה, לכך אמר לפני קב"ה דייקא, ואם כן קשה האריך השיג ירמיה במסתרים בעצבון ובכי:

אך תדע דהמפרשים הרגישו במה שאמרו, אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, דכתיב [תהלים ל"ד, יט] קרוב ה' לנשברי לב, ושכינתו בכלים שבורים, עד שאמרו [שבת י"ב ע"ב] השכינה למעלה מראשותיו של חולה, והיש עצבון גדול מזה, אמנם הישוב, כי להדבק בשכינה צריך מעלות מעלות, כמ"ש הרמב"ם [יסוה"ת פ"ז, ה"א] ראשון להדבק בשכלים הנבדלים, הם המלאכים השומרים משמרת ה', ואח"כ לעלות אל אור פני אלהים חיים, וכל זמן שלא הגיע להדבק בשכינה אז צריך שמחה, כי המלאכים הם מיימינים ומשמאלים, המשמאלים הן מרא דיללא אשר סטרא אחרא מצדם ולילית מקרבם, אבל סטרא דקדושה הכל בשמחה והכל ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ולכך אם אינו בשמחה אינו מתדבק במלאכים הטובים, וחס ושלוש מתדבק בסטרא דלילית אשר כולם עצבים ויגונים, ולכך העצבות בגדר מרה שחורה שהוא יסוד עפר, ולא יתדבק עפר לילך מעלה, אבל שמחה בגדר מרה אדומה שהוא יסוד אש, אשר טבעו לעלות מעלה ולהתדבק בשורשו, אבל אם כבר הגיע שעבר מדרגת המלאכים ונכנס לקדש פנימה להתדבק בשפעת ה', שם אין צריך שמחה, דאדרבה הקדוש ברוך הוא קרוב לנשברי לב, ויפן לקול יגונו לנחמו וליתן עליו מהודו:

וזה הכוונה שאמרו חז"ל [שבת ל ע"ב] קודם דנפתח בגרסא - שהוא להתדבק בה' - צריך מילין דבדיחותא לשמח, כדי לבל יתן מקום לסטרא אחרא חס ושלוש לחול, אבל אחר דפתח וה' למולו, כי אין לה' אלא ד' אמות של הלכה בעולמו, אז צריך להיות שפתותיו נוטפות מור:

זוה שאמרו חכמינו ז"ל [מדרש תהלים קמט] הללו את ה' מן הארץ וכו' אש וברד וכו', בשמים הן, בא דוד ואמר לא יגורך רע, וביקש רחמים והורידן לארץ. ויש להבין, מה אכפת ליה, ונראה דידוע דאש מעלה אינה מכלה, דכתיב [שמות ג', ב] והסנה איננו אוכל, ואש שלמטה מכלה. והטעם כי למטה כשיבער עץ ודומה לזה, תיכף יסוד מים שיש בדבר ההוא ינוס ויברח, כי גרשהו האש, וכן האויר שהוא מלא מים, ויסוד אש ידבק באשו מין במינו, ולא נשאר רק יסוד עפר שהוא אפר הנשרף, אבל אש שלמעלה, עושה שלום במרומיו אש ומים, ואין המים בורחים כלל והכל באגודה אחת, ולכך אינה מכלה. והנה אש של מטה אי אפשר לשלוח בנו, כי היא מכלה והקדוש ברוך הוא הבטיחנו [מלאכי ג', ו] בני יעקב לא כלייתם, ולפורענות לא יעשה שינוי טבע, אבל אש שלמעלה שאינה מכלה, זו יש לשלוח להבעיר כמוקד אש ולא יכלה, ולכך דוד למען לא ישולח בנו אש ה', כי באש ה' נשפט, ביקש רחמים והורידן לארץ, דכתיב אש וברד וכו', ואם כן אי אפשר לשלוח בנו:

אבל יש לתמוה האִךְ הורידן לארץ, הא כתיב [איכה א', יג] ממרום שלח אש, אלא בזמן הבית שהיתה אש מערכה, היתה אש של מעלה קשורה בו, ולכך מצוה להביא משל הדיוט, ולכך [ויקרא ו', ו] אש תמיד תוקד לא תכבה, כדי להיות אש שלמעלה נקשרת בו, אבל בעו"ה בחורבן פסקה אש מערכה, חזרה אש למעלה. לכך קודם החורבן בטלו קרבנות, בי חזרה אש למעלה ושלח אש ממרום:

זוה הכוונה שאמרו במדרש אילו זכיתם הייתם קוראים אש תמיד תוקד, והיתה אש למטה ואי אפשר לשלח בכם, אבל כשלא זכיתם ובטלה אש מערכה ועלתה אש מעלה - ממרום שלח אש, הרי הכל תלוי במעשינו ועבודתנו, והקדוש ברוך הוא הבטיחנו שלא יעשה בנו כלה, וישוב להאיר אופל אלמנה ולקבץ נדחי ישראל ולצרף כבור סיגנו ובדילנו, וירחיק מאתנו הצפוני היצר הרע הטמון בלבנו, ונהיה דבקים בה', כמ"ש [דברים ד', ד] ואתם הדבקים וכו' חיים כולכם היום, אמן ואמן.

וועד למען קדושת השבת

זוה שאמר בבתי בראי, היינו מחיצות מלאכים, אין עצבות אלא עוז וחדוה במקומו, אבל במסתרים, דהיינו הנביא שכבר הגיע להדבק בה' ומחשבתו שהוא סתרי אל ונקרא סתרים והוא בתי גואי, לא יפסיד השגתו בשביל עצבונו, וקרוב לנשברי לב, ופריך הגמרא הא בתי בראי איך תאמר כי עצבות הן מצד סטרא אחרא, הכתיב ויקרא ה' לבכי, והאיך קס"ד שיתן כח לסטרא ההוא, ומשני שאני חורבן בית המקדש דאז גבר כח הדין וסטרא אחרא היה לו אחיזה גדולה, וידם היתה רמה עד שגברה מדת עצבות בכל פמליא, עד שאפילו מלאכי שלום כת מיימינים בכו ועצבו, אבל זולת זה, אין עצב בסטרא דקדושה כנ"ל, ואתי שפיר הכל:

ומזה למדו במ"ש [פסחים קיט]. דהקדוש ברוך הוא חותר חתירה מתחת כסא כבוד לבעלי תשובה, והטעם כי הבעל תשובה צריך עצבון על עונותיו וחטאיו, ואם כן אי אפשר לעבור דרך הישר מקום מלאכים כי יגבר כח מקטריגים כנ"ל, לכך הקדוש ברוך הוא חותר חתירה לקבלו בעצמו, והוא קרוב לנשברי לב, ויש לו דרך מיוחד מקום שאין צדיקים גמורים עומדים, כי הם עולים דרך הישר מעלה מעלה כנ"ל:

אמנם בעו"ה עכשיו נהפך הוא, כי אין איש דואג על חטאיו, רק יתעצב על העדר קנינו ורכושו וכבוד המדומה וכדומה ענייני הבל מגביר כח הסטרא אחרא, לא כן חלק עם ה' אשר בחר לנחלה האוהבים ה' בכל לב, היש שמחה גדולה כאשר יזכור בה' אשר בחר בנו מכל עם וקרבתו לתורתו, וכתינוק ההולך לבית הספר שיש לו צער, אבל הגדולים יצחקו עליו דטבא ליה עבדו, וכן אנחנו מה שאנו חושבים ליסורים, מלאכים וצדיקים גדולים יצחקו עלינו והדין אתם. וכללו של דבר, שהאיש המצטער לא יאות לשאלו בענין צערו, כי אז יכבד צערו:

ולכך אמר שלמה המלך ע"ה [שה"ש א', ז] הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ וכו', כלומר אותם שאהבה נפשי ואינם מצטערים על היסורים, מה שאין כן המצטערים אין ראוי לשאול כנ"ל. והנה על ידי שהקץ נסתר, חושבים הגוים שאין לנו תקוה חס ושלום, וזה שאמר אסף, ויתיעצו על צפוניך, הקץ שהוא צפון ונעלם, לכך, מתייעצים שאין תקוה. והנה באמת כל תכלית ה' מבלי כללות אותנו: